

A százéves Lánchíd

Holnap, augusztus 24-én, lesz ke-rek száz éve annak, hogy gróf Széchenyi István legrészesebb és legmé-resebb elgondolásai egyikének, a budapesti Lánchídnak alapkövét országos ünnepségek között lerak-ták.

1839-nek kora ősztől 1949 no- vember havának 21-éig hivatalosan, de még 1850-ben is dolgoztak a szorgos kezek a hídon és az utó- munkálatain, tehát több, mint az akkori időkben végtelenül hosszú tíz teljes esztendő kellett ahhoz, hogy Európának azóta is hydro- technikai szempontokból talán leg- nagyszerűbb és legfinomabb alkotá- sa életre kelhessen.

Kevés a hely ahhoz, hogy az építé- snek erről a decenniumáról csak körvonalakban is képet rajzolhas- sunk. Pedig ezek az izgalmakban, technikai, gazdasági, politikai és erősen emberi problémákban oly gazdag munkaévek végtelen sok ta- nulságot is rejtenek magukban. Mennyi akarat, mennyi odaadás és főleg hit kellett ahhoz, hogy a híd építői megküzdjenek a támadt aka- dályokkal, így nem utolsó sorban hatalmas Duna folyónak áramlá- saival, mélységének titkaival, dőb- benetes jégzajlásaival? Gondoljuk hozzá még, hogy ennek a hídépíté- snek az élen s a munka delén nem kevesebb, mint majdnem 1200 em- bert igazgatva, egy törékeny testű, viszonyainkkal alig ismerős, a Du- nán csak veszélyes oldalairól és hal- lomából ismert angol ember állott, egy angol gép- és vasgyárnak eddigi

törekvő, de mégis csak egyszerű előmunkása: a hős Clark Ádám, aki 1839-ben egyébként is még csak alig 28 esztendő volt! Ez az ember három évi megfeszített be- vezetők munkája után, 1842. augusztus 24-én mégis eljutott odáig, hogy az u. n. Nr. 1. zárgáton, vagyis a pesti parti pilléren, az egész országnak, de egyenesen magának Európának is a közfigyelmébe és érdeklődésé- mellé, megtarthassák az alapkö- letétel ünnepségét.

Az akkori magyar és külföldi uj- ságok, itthon főleg a Pesti Hirlap és a Jelenkor részletesen megírták ezeket a szertartásokat. Így a mi számunkra inkább az az érdeke- sebb és említésre méltó, hogy az akkori időknek közkedvelt híres festője, Barabás Miklós, maga is jó tollforgató ember, azután pedig dr. Frommhold Károly, Clarknak haláláig legmeghittebb orvosbarátja, megemlékezéseinkben szintén kitér- tek az aktusnak a megörökítésére. Mi itt azonban, ahelyett, hogy ezeket ismertetőnk, az emlékezetes al- kalmat arra használjuk fel, hogy egyenesen magának Clark Ádám- nak azt a kétféle, szüleihez Londonba intézett igen kedves hangú levelét mutatjuk be szemé- lyes kutatásaink alapján a magyar nyilvánosságnak, amelyek eddig nálunk ismeretlenek voltak. A le- velekből nemcsak képet nyerünk az alapkövételének ünnepségeiről, de különösen a hídépítő két Clarknak személyi viszonyára nézve, telje- sen új adatokkal szolgálunk a híd egyszerű megfrandó történetéhez.

Clark Ádám első levele szüleihez.

Az első levél, hű fordításban így hangzik: „Pesti lánchíd, munkatétel, 1842 augusztus 26.

Kedves Szüleim! Igazában nem is tudom, hol kezd- jem el, annyi volna a mondaniva- lom e rövid félóra alatt, ami ren- delkezésemre áll. Mr. Tierney Clark (ez volt tudva- levőleg a híd angol tervezőmérnö- ke, korának világhírű specialistája) 14-én érkezett meg s boldogan kö- zölhetem Önökkel, hogy mindennel nagyon meg volt elégedve s a mun- kák állása teljesen megnyerte tet- szését. Megjövetele óta természet-esen nagyon el voltunk foglalva az alapkövételnek előkészületeivel a Nr. 1-ben.

Az ünnepi szertartás 24-én folyt azután le. A császár nevében maga Károly főherceg, aki külön erre az alkalomra hajón érkezett ide, tette le az alapkövet. Mi a zárgátnak bel- sejét az ünnepségek céljaira egy valóságos szalon-teremmel varázsol- tuk át. A padozatot maga a pillér nyújtotta, erre széksorokat helyez- tünk el, vörös és zöld posztókkal letakartuk, a terem végében pedig egy emelvényt alkottunk, amelyet drága török szőnyegek borítottak s rajta egy pavillon állott selyem dra- périákkal és dús aranyozásokkal a császári és királyi család számára (for the emperor and the royal family). Magyarországnak talán egész nemessége, mintegy 2000 em- ber, jelent meg díszes nemzeti vise- letben a zárgátnak. Higyjék el, ha azt mondom, gyönyörű látvány volt ez!

Egy tüzéségi úttag is felvonult és üdvözléseket adott le s katonai ze- nekarok is szerepeltek.

Engem bemutattak a főhercegnek s egy csodaszép arany tubákossze- lenecét kaptam gyémántokkal kirak- va tőle ajándékba (gold snuf box set with diamonds). Nem tudom mit érhet, azt hiszem legalább néhány száz fontot. Természetesen Mr. Clark is kapott egyet, de sokkal drágábbat.

Higyjék el kedves Szüleim, alig tudom elhinni, hogy mindez nem álom, minden legmerészebb remé- nyemen túl annyira sikerül nekem.

Engem itt majdnem egyenlőnek tar- tanak a gazdámmal (ez alatt ő Tierney Clarkot érti), ami éppen eléggé bánt, hisz ő így gyakran azt hihetné, hogy túl akarok emelkedni az igazában nekem adott helyzetem. Pedig engem ezek a sikerek nem fognak elbódítani, én magam józan- nak érzem s inkább szomorú va- gyok és kérem az Istent, hogy erőt adjon nekem ahhoz, hogy az állást, amelybe juttattott, be is tudjam tölteni.

Áldhatom azt a napot, amikor a nemes Széchenyi gróffal először találkoztam. Ő mindig meleg bará- tomnak mutatta magát s ezzel ki- tüntetve engem, mondhatnám or- szágnak legmagasabbjai közé emelt, mint azzal is, hogy családi körébe is meghívott s szeretetre- méltó grófnéja és leányai mindig úgy fogadtak, mint egy barátot, vagy akár egy testvért (brother).

A gyönyörű ajándékot a gróf ke- zéből vettem át s az a hízogó mód, ahogy nekem a főherceg üzenetét közvetítette, amikor velem oly me- legen kezelt fogott s mint mondotta, őszintén kívánta nekem a további sikert, melyet megérdemeltem, mindez igazán majdnem könnyeket csalt a szemembe.

De én csak most veszem észre, hogy elérékenyedtem, ahelyett, hogy a szertartást írtam volna le Önöknek, kedves Szüleim, ahogy az szándékomban volt. Miután ezt most nem tehetem meg, majd Mr. Clark, ha visszamegy Angliába... (itt hiányzik a levélpapírosnak egy része)... Órákat mesélhetnék mind- ezekről, ami részben meglepné, másrészt pedig mulattatná Önöket. Így br. Sina és családja is valóság- gal kényeztetnek engem. Az bizo- nyos, hogy sok ezer fontot takarít- ottam meg nekik, amióta itt va- gyok. (Clark ez alatt azokat a meg- takarításokat érti, amelyeket a híd munkáihoz szükséges cölöpanyag- nak, kőnek stb., stb. élelmes itteni összevásárlásaival ért el a hídársá- g számára).

Mr. Clark elviszi majd kedves Szüleimnek a fényképemet. Csodál- kozni fognak kinézésemen, én ja- vamra változtam s szép magyar szokás szerint bajuszt viselek. Szeretettel: Ádám.

A második levél

A második levél így szól: „Mauthausen, 1842 szeptember 30.

Kedves Szüleim! Félórám van, írok hát Önöknek s odaadom ezt a pár sort Mr. Clark- nak, aki rövidesen otthon lesz. Majd értesíteni fogja Önöket, mi- kor menjenek ki hozzá Hammer- smithbe s kapnak majd tőle néhány

apróságot, így elsősorban a fényké- pemet, amelyről azt mondják, hogy nagyon hasonlít hozzám. Keretet nem küldhettem, mert sok helyet foglalt volna el, de csináltassanak egy széles arany keretet hozzá ked- ves Szüleim, ez lesz talán a leg- jobb. Kíváncsi vagyok, mit szólnak hozzá s jónak találják-e? Azt hi- szem, megváltoztam egy kicsit,

amióta onnan eljöttem. Mellékel- tem néhány apróbb ajándékot is a nővéreim számára. Mr. Clark oly hírtelenül utazott el, hogy többet nem szedhettem össze, pedig szeret- tem volna.

Legutóbbi soraimban leírást ad- tam az alapkövételnek a szertar- tásáról s miután azt is hallottam, hogy a Timesben cikk jelent meg róla, többet nem kell írnom. Olvas- ták kedves Szüleim s igaz, hogy a nevemet is megemlítik benne?

Szeretném, ha látnák azt a gyö- nyörű tubákosszelencét, amelyet kaptam s amelyről már említést tettem. A fedele gyémántokkal van borítva s 200—300 guineára érte- kelik itt. De az értéke mellékes előt- tem, a fő a megbecsülés! Bizony annyira hízeleg itt mindenki nekem s úgy dicsérik, hogy az egy még nálam józonnabb embernek is köny- nyen elfordíthatná a fejét. Néha félek, hogy Mr. Clark féltékeny szemmel fog rám nézni. Ezért is nagyon kérem Önöket, ha találko- znak vele, ne említsenek előtte sem- mi olyat, ami azt a hitet kelthetné benne, hogy akár én, akár pedig Önök azt képzelik, hogy nagy em- ber vagyok és egyenesen ő hozzá hasonló. Inkább, ha alkalom adó- dik, azt mondják el neki, hogy én az ő jószágáért mennyire hálás va- gyok. Ebben a vonatkozásban még csak azt akarom mondani, hogy ha- majd Mr. Clark kedves lenne Önökkel, megkérhetik arra, hogy mutassa meg az ő tubákosszelencé- jét. Az érzésük ugyanis meg fogja Önöknek sugni, hogyan beszéljenek!

En őt Ennsig, Linz mellett és Mauthausenbe elkísértem s most a gránitbányáinkban maradok ne- hány napot, azután visszatérek Bécsbe és Pestre.

Most késő éjjel van, Önök már bizonyára mindnyájan alszanak. Az ember ilyenkor átgondolja, mi is történi vele s ezeken végig fut a szellemi szemével, akár egy la- terna magicán... Néha elfog a kíváncsiság, hová fogok elérkezni, néha úgy hiszem, hogy egy bril- liáns és eredményteljes jövő vár reám, máskor meg nyomott han- gulat vesz rajtam erőt, ha arra gondolok, mennyi ellenállást kell még leküzdenem. Én bízom abban, hogy a Gondviselés, amely eddig oly jó volt hozzám, továbbra is hű marad s én teljes igyekezettel és energiával fogom továbbra is teljesíteni a kötelességeimet, me- lyeket Isten reám kirótt, így a je- len tisztségemet is emberi alázattal igyekszem viselni, hogy annál jobban kiérdemelhessem és elér- hessem azt a sikert, amelyet a Gondviselés nekem jószágában nyuj- tani akart.

És most én is feküdni megyek. Kedves Szüleim! jó éjszakát, jó éjszakát kíván: Ádám

Egykorú tudósítások.

Közöltem e leveleket itt azért is, hogy a magyar közönség a közvet- len sorokból is láthassa, milyen szerény és szeretetreméltó egyéni- ség volt Clark Ádám, ez a nagy gyakorlati technikus zseni s hogy az ifjú nemzedék is mennyire s minél előbb meg kellene ajándé- kozni ennek az igazi hősnak s egy- ben fővárosunk e nagy előmunká- sának hozzá méltó élettrajzával!

Visszatérve az ünnepségek dol- gára, egy akkori cikkből adjuk még az alábbi sorokat:

„A Clark által az alapköben meg- hagyott üregben helyezték el a Tasner Antal által szerkesztett s a híd keletkezésének rövid vázlatát tartalmazó okmányt, egy tokkba téve, mellé arany- és ezüstpénz da- rabokat s mindez egy 130 mázsa kővel takartatott be. Ekkor ő Fen- ségek egy Londonban ezüstpénz készült, 200 fontot érő, elefánt- csontszőrű ragaszható kanállal a köré ragaszt levének s egy e célra készült diófa kalapáccsal hármat- hármat ütének a kőre. Ugyanezt vérték a primás, az országbíró, tár- nokmester, br. Sina György, gr. Szé- chenyi István és Clark urak, mind-

Okmányaink rendezéséhez, nyilvántartásához az Oeconomus:

OKMÁNY-MAPPA és HÁZI-IKTATÓ a két legkorszerűbb segédeszköz. Átnézhe- tők és kaphatók: „A rend könyvei” kiadó- hivatalában, Bpest, VI., Andrassy-út 35 és jobb papírüzletekben. Kérjen ismertetőt!

annyszor a jelenlévők éljeneivel és az építés körül foglalkozó angolok hurrah-ival kísértetvén. Végül ágyúörgések és a katonai han- gászkar által játszott népzene hang- jai mellett távoztak a fenségek.”

Barabás Miklós az ünnepség ezen részletére vonatkozólag, a fent emlí- tett időszériú feljegyzéseiben ki- emelte azt is, hogy a legnagyobb és a leglelkesebb akkor volt az általá- nos éljenés, amikor gr. Széchenyi István és Clark Tierney fogtak egy- mással meleg és barátságos kezet!

Had idézzük itt végül egy további cikkeknek alábbi pikáns ízű és a mai időkben is megszívlelésre méltó sorait:

„A vendégek meg valának kérve, hogy minden szerencsétlenség és za- var elkerülése végett ne terheltesse- nek magokat a szabott rendhez tar- tani, mit a közönség more patrio meg is tőn, mert a tolás, rugás és taszigálás a bemenetelnél valóban betű szerint irgalmatlan vala s nem egy uri asszonyt látánk feldult öltözettel visszatérni, csak hogy leg- alább lélekzetét megmenthesse. A

hidépítés személyzete egyébként igen dicséretes mérséklettel igyeke- zék a rendet fenntartani, mintegy a közönség discretiójára bízván, hogy önmagát fékezze. A városi rendőr- ség is megtevé a magáét.”

Ime, így folyt le nagyjában száz esztendővel ezelőtt a Lánchíd alapkö- vetételének ünnepélyes aktusa s ez- zel elindult hazánk arra, az immár új csapásokon vezetett és európai missziós útjára, amelyen a jövőben is csak mind előbbre haladni, a mi mindenkori célkitűzésünk marad.

Eppen ezért, ha a mostani napok- ban, de bármikor is, ezen a szép és fenséges budapesti hidunkon ve- set át téged magyaram az utad, vess egy elgondolkodó pillantást a néma szájjal ott örökös komor oroszla- nok alatt szürkülő márványablakra s olvasd ki azoknak szövegéből és a sorak között a nekünk annyira megszívlelendő és ma is teljesen időszériú, bölcs intelmet:

Egyesülésben van az erő s még in- kább: a gyors eredmény!

Dr. Darvas István ny. szlov. tanácsjegyző.

Korszerű Jegyzetek

A *Magyarság* augusztus 14-i számá- ban olvastuk „Tegnap történt” cím alatt „Washington. A zsidó újév alkal- mából Roosevelt elnök, Knox tenger- szetügyi miniszter és Ickes kereskede- lemügyi miniszter személyes jókívá- natokat küldött a hitközségnek. Roosevelt üzenetében a többi között hangsúlyozta, hogy a jelenlegi háború az egész zsidó- ság háborúja is.” — A Nagy Fehér Fő-nök valószínűleg olyasféleképpen gon- dolkozott: was sicher, ist sicher, amit ma megtehetsz, ne halaszd egy hónapra, ki tudja, nyílik-e egyáltalán alkalom szeptember 13-án filozemita érzelmei- nek kinyilvánítására.

A fekete-fehér-piros színben tündöklő társadalompolitikai és szépirodalmi fo- lyóirat harcot hirdet „a magyar szellem felszabadításáért”. E szellemi sza- badságharc győzelme érdekében még a rosszemlékeztető Fényes Lászlót is csa- tásorba állították. Csak azt nem tudjuk megérteni, hogy hebrogam frói házasa- ságok hálózati kiterjedésének mi köze van a magyar szellem szabad- ságához??

A *Magyarság Utja* egyik külföldi le- velezője most válaszol egy régebbi glosszánkra. Mert azt mondja ékes magyarsággal: „Arra, hogy a cikkem ferde szemszögből legyen beállítva — mégis választ kíván.” Ezek után pedig kikéri magának, hogy a „Magyar Nem- zet” öt stílusra és fogalmazásra tanítsa. Ez utóbbi szizi-fuzsi munkát nem is vál- lalnók. A cikk — egy esomó zsidózó frázis után — ezzel a furcsa mondat- tal végződik: „Tekintve a kényes beosz- tódtsomat, amely pályámmal kapcsolatos, a „Magyar Nemzet” című lap érdeke is, a támadások és súrlódások elkerü- lése.” — Minden tiszteletünk a cikkíró előttünk ismeretlen kényes beosztásáé, mindamellé ki kell jelentenünk, eled- dig még nem igen volt szokás a magyar hírlapirodalomban, hogy valaki a pá- lyájával kapcsolatos kényes beosztására való hivatkozással igyekezett volna megfélemlíteni a jogos bírálókat. Ma- gyarsországon, hála Istennek még nem tartunk ott, hogy efféle szellemi terror- ral lehessen elnémitani a szabad szó jogát.

A *Magyar Futár* megrovásban része- sít a szabadság lábában égő negyven- nyolcas márciusi ifjúságot: „A márciusi ifjúság ábrándképe a párizsi forradalmi világ volt. Lapjuknak több mint fele pá- rizsi eseményekkel s párizsi forradalmi nevekkel volt tele... Párizsi napi törté- netét, eseményeit, a benne szereplőket s a fordulatok szövevényeit a márciusi ifjak tökéletesen ismerték, miközben a magyar sors — múlt, jelen és jövő —

helyes és valóságos tájékozottságától, sajnos, messze elmaradtak... Amit a párizsi *La Reforme* írt, az postafordultá- val hű fordításban megjelent Pesten és szentírásnak számított. Noha valójában iskolapéldája volt a külföldi feleltelen igazgatásnak...”

Egy lelkes mondat ütötte meg sze- münket *A Nép*-ben: „Ilyen harcokkal élvezet harcolni.” Hirtelen azt hittük, hogy haditudósítást olvasunk s a cikk- író a magyar, német vagy olasz hős ka- tonákért lelkesedik. De nem, Kiderült, hogy a zentai nyilas mintaszervezetről van szó. Ők — úgylátszik — ráérnek még egy külön pártbarca is akkor, amidőn a nemzet élet-halálharcát vívja.

Megint nyílt levelet kap Gruber Lajos *A Nép* hasábjain. Igen vicces levél. Írója szerint Gruber ösztelvezetette „a vő- rös szalagot a fényes kaszával”...

Új nyilas biblia jelent meg: *Vágó és Toll* testvérek „Munkaállam” című mű- ve. Csak aztán Szálasi testvér el ne olvassa, mert egy szép napon nétné újabb kizárásokra ébredünk.

Kunszery Gyula.

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy jószágos édesanyánk

Öz. Varga Sándorné

Beck Etelka

hosszas szenvedés után csendesen el- hunyt. Temetése augusztus 21-én, hét- fón délután 2 órakor lesz a rákos- keresztúri temetőben.

Gyermekai: dr. Varga László és Varga Imre, menyee: Eppinger Karla, valamint a gyászoló rokonság.

Részvételátogatások mellőzését kérjük.

Az ELSŐ KECSKEMETI KON- ZERVGYÁR RT. mély megille- tődéssel jelenti, hogy igazgató- ságának sok éven át volt ér- demdús tagja,

Dévaványai

dr. Halasy Tibor

úr

munkás és önfeláldozó tevé- kenység után lelkét visszaadta Teremtőjének.

Bölcs és értékes egyénisége- nek emlékét mindig kegyelettel és szeretettel fogjuk megőrizni.

Kecskemét, 1942 augusztus 22.

Fahéj, fahulladék és tűrészpor fuvar- és vagonfelében Telefon: 14-38-68.